

Spin-off effekter i barndommens dal

Ingvild Velure

Når Aust-Agder kulturhistoriske senterers nye bygg står ferdig høsten 2014, vil én av åpningsutstillingene handle om barndom før, presentert for nåtidens barn. Vi har valgt å ha fokus på tre tiår i utstillingen: 1910-19, 1960-69 og 1990-99. Bakgrunnen for dette er at første tiår er "gamle dager" for "alle", 1960-tallet er tiåret da mange av dagens (og de kommende års) besteforeldre var barn, mens flere av dagens foreldre var barn i 1990-årene.

Når det skal lages utstilling om barndom, er det en nærliggende tanke at det er leketøy som skal stilles ut. Men, like viktig blir det å vise annet som har vært del av det vi kan kalle "barns visuelle miljø" i de ulike tiårene. Hjem, nærområde, skole, destinasjoner for turer og reiser er eksempler på omgivelser som kan være sentrale i barns liv. Likevel vil leketøy nødvendigvis få en svært sentral plass. Det første tiåret i barndomsutstillingen – 1910-19 - var allerede godt representert i vår gjenstandssamling, dette gjelder både leketøy og andre gjenstander. For de to neste tiårene var situasjonen en annen, men takket være god hjelp fra publikum, har vi fått inn ulike typer barndomsrelaterte gjenstander også fra 1960- og 1990-årene.

Spin-off

Blant gjenstandene som har blitt samlet inn fra 1960- og -90-tallet, finnes en del leketøy av ganske ulik art, som likevel tilhører en felles gruppe, nemlig spin-off produkter. Et spin-off produkt kan være en bieffekt av noe. Det kan også være et biprodukt eller et avledet produkt, som har oppstått som et tilleggsresultat av et arbeid eller en virksomhet, og som er forskjellig fra dette. Når en TV-serie eller film springer ut av en annen, f.eks. ved at bipersoner fra en serie blir hovedpersoner i en ny, vil den nye serien være et spin-off produkt. Ett eksempel på dette er de velkjente små og blå smurfene, som opprinnelig var bifigurer i en annen tegneserie, men som ble så populære at de endte opp som hovedpersoner i en egen serie. Smurfefigurer er det lite av blant

Max Mekker var en populær figur i barne-TV-serien om Sesam Stasjon fra 1990-årene. Mange 90-tallsbarn har trolig vært eiere av et eller flere spin-off produkter knyttet til denne serien.
Foto: AAKs/Karl Ragnar Gjertsen.

våre nyinnsamlede gjenstander, men andre ”avledede produkter” kan nevnes i fleng: fra 1960-tallet har vi Tjorven-papirdukke (”Vi på Saltkråkan”, svensk TV-serie fra 1964) og papirdukker av Familien Flintstone (animert amerikansk tv-serie, sendt på NRK første gang fra 1962 til 1966). Fra 1990-årene er spin-off effektene mange flere: Max Meker-dukke og Sesam Stasjon-bøker (”Sesam Stasjon”, norsk barne-TV-serie som ble sendt på NRK fra 1991 til 2000), Turtles figurer, samt puslespill og krus med samme motiv (”Teenage Mutant Ninja Turtles”, oftest bare kalt Turtles eller Ninja Turtles, er en tegneserie skapt i 1984), Kaptein Sabeltann-spill (oppdiktet sjørøverhelt skapt av Terje Formoe i 1989 til en sommerforestilling i Kristiansand Dyrepark året etter), og bøker om Lokomotivet Thomas (”Lokomotivet Thomas og vennene hans”, en animert TV-serie for barn produsert siden 1984). Vi har også et Ole Brumm-puslespill produsert og brukt på 1990-tallet. Ole Brumm (eller Winnie-the-Pooh) er hovedfiguren i forfatteren Alan Alexander Milnes verdensberømte barnebøker fra 1920-tallet, men var for 20 år siden – som i dag – et velkjent motiv på mange ulike produkter. Annet leketøy vi har fått fra 1990-tallet, som Action Force figurer og My little Pony, er selv det opprinnelige produktet, som avstedkom bi-produkter som filmer, tegneserier og TV-spill.

My little Pony kom først som leketøy, men figurerte etter hvert også i både TV-spill, filmer og tegneserier.
Foto: AAKs/Karl Ragnar Gjertsen

Barnebokhelten fra 1920-årene, Ole Brumm, pryder her et høydemålerpuslespill fra 1990-tallet. Den gule bamsen er mange barns yndling også i 2013. Foto: AAKs/Karl Ragnar Gjertsen

Nytt fenomen?

Betegnelsen "spin-off" vitner om at fenomenet er av forholdsvis ny karakter. Selve begrepet ble lansert på 1960-tallet i forbindelse med romforskningen. Der ble det utviklet diverse apparater, som viste seg å gjøre minst like stor nytte på andre områder enn det opprinnelige. Biprodukter av spin-off-karakter er imidlertid slett ikke nytt. For eksempel førte Johann Wolfgang von Goethes roman "Den unge Werthers lidelser" (1774) med seg nesten en egen liten industri, med produkter som "Werther-eau de cologne" og porselensdukker av hovedpersonene. Med andre ord kan vi konstatere at vi vil føye oss inn i en velprøvd og gammel tradisjon når den nye barndomsutstillingen blir utgangspunkt for salgsartikler i AAKs-butikken. Eau-de cologne inngår nok ikke i spin-off-sortimentet hos oss, men det kan bli både spill og annet leketøy som har motiver fra eller på annet vis er relatert til utstillingen. Men, viktigst for oss er selvsagt "hovedproduktet", altså utstillingen om barndom, som åpner dørene og inviterer alle til å "gå i barndommen" hos oss utpå høsten i 2014.